

GRAHAM GREENE

Galybė
ir
garbė

Sofoklis

GRAHAM GREENE

Galybė ir garbė

Iš anglų kalbos vertė Ona Daukšienė

Sofoklis

Vilnius, 2013

Skiriamą Gervazui

*Siaurėjo ratas vis; galybė sumaninga,
Mirtis ir šunys, artinos grėsmingai.*

Dryden

I

I skyrius

Uostas

Ponas Tenčas išėjo dairytis eterio cilindro. Meksikos saulės kaitroje tvyrojo išblukusios dulkės. Nuo stogo apgailėtinais abejingai žvelgė keli grifai: jis dar nebuvo maita. Pono Tenčo širdyje krustelėjo blausus pasipiktinimas, jis skilinėjančiais nagais atlupo kelio gabalą ir bejėgiškai mestelėjo grifų pusėn. Vienas pakilo ir nuplasnojo per miestą: virš nedidelės turgaus aikštės, virš buvusio prezidento, buvusio generolo, buvusio žmogaus biusto, virš dviejų mineralinio vandens kioskų, upės ir jūros link. Ten jis nieko neras: anoje pusėje maitos tyko rykliai. Ponas Tenčas nuėjo per turgaus aikštę.

Pasisveikino su ginklą laikančiu žmogumi, sėdinčiu nedideliame šešėlio lopinėlyje priešais sieną: *Buenos dias*.^{*} Bet čia ne Anglija: vyras nieko neatsakė, tik nedraugingai stebeilijosi

* Labą dieną (isp.). (Čia ir toliau – *vert. past.*)

į poną Tenčą, lyg niekada anksčiau nebūtų turėjęs reikalų su užsieniečiais, lyg ponas Tenčas nebūtų atsakingas už du auksinius jo krūminius dantis. Ponas Tenčas prakaituodamas ėjo pro šalį, pro išdo pastatą, kuris kadaise buvo bažnyčia, link krantinės. Pusiaukelėje staiga susigriebė pamiršęs, kokių reikalų išėjo – gal stiklinės mineralinio vandens? Šioje prohibicijos valstybėje, be mineralinio vandens, galėjai gerti tik alų, bet šis buvo valstybės rankose, be to, per brangus, prieinamas nebent ypatingomis progomis. Siaubingas šleikštulys susuko ponui Tenčui skrandį – ne, tikrai ne mineralinio vandens jis norėjo. Žinoma, jo eterio cilindras... laivas jau atplaukė. Prigulęs pietų pokaičio nugirdo džiugų laivo tūtavimą. Praėjo pro kirpyklą, du dantų gydytojų kabinetus ir atsidūrė pakrantėje tarp sandėlio ir muitinės.

Pro šalį upė tarp bananų plantacijų vangiai tekėjo į jūrą; iš pririšto prie krantinės laivo, „Generolo Obregonas“, buvo iškraunamas alus – ant kranto jau sudėta koks šimtas dėžių. Stovėdamas muitinės šešėlyje ponas Tenčas galvojo: „Ko man čia reikia?“ Karštis išgarino atmintį. Jis sukaupe tulžį ir liūdnei spjovė į saulę. Tada prisėdo ant lagamino ir laukė. Nebuvo ką veikti. Iki penktos valandos niekas pas jį neužsuks.

„Generolas Obregonas“ buvo maždaug trisdešimties jardų ilgio. Jardas kitas apgadintų turėklų, viena gelbėjimosi valtis, ant aptriušusios virvės kabantis varpas, žibalinis žibintas pirmagalyste; regis, laivas dar porą ar trejetą metų gali atlaikyti Atlanto vėjus, jei tik Meksikos įlankoje jo neužklups šiaurys.

Tas tai jau, aišku, jį pribaugtų. Nieko baisaus: kiekvienas, įsigijęs bilietą, automatiškai būdavo apdraudžiamas. Pustuzinis keleivių, apsupti klibikščiuojančių kalakutų, ramstė turėklus ir stebėjimosi į uostą, sandėlių, tuščią įkaitusią gatvę su dantų gydytojų kabinetais ir kirpyklomis.

Ponas Tenčas už pat savo nugaros išgirdo revolverio dėklo gurgždesį ir atsigrėžė. Jį piktu žvilgsniu stebėjo muitinės pareigūnas. Kažką tarstelėjo, bet ponas Tenčas nesuprato.

– Atleiskit, – pratarė ponas Tenčas.

– Mano dantys, – neaiškiai sumurmėjo muitininkas.

– A, – pasakė ponas Tenčas, – žinoma, jūsų dantys. – Žmogus neturėjo nė vieno danties – štai kodėl taip neaiškiai kalbėjo. Visus jam išrovė ponas Tenčas. Jį nukrėtė šleikštulys – kažkas čia ne taip... gal kirminai ar dizenterija...

– Protezai beveik baigti. Šįvakar, – be atodairos pažadėjo. Žinoma, tai beveik neįmanoma; bet taip jau dabar jis gyvena, viską atidėliodamas. Žmogus buvo patenkintas; gal kartais pamirš, na, šiaip ar taip, ką jam daryti? Juk susimokėjo iš anksto. Toks buvo visas pono Tenčo pasaulis: karštis ir užmarštis, atidėliojimas iki rytojaus, pageidautina grynais – ir kam? Jis įdėmiai žvelgė viršum lėtos upės tėkmės; žiotyse nelyginant periskopas slinko ryklio pelekas. Metų metais čia likdavo įstrigę laivai, dabar jie ramstė kranto pylimą, pasvirę kaminai it pabūklų vamzdžiai taikėsi į kažin kokius tolimus objektus anapus bananmedžių ir pelkių.

„Eterio cilindras, – galvojo ponas Tenčas. – Vos nepamiršau.“

Praveręs lūpas ėmė niūriai skaičiuoti „Cerveza Moctezuma“* butelius. Šimtas keturiasdešimt dėžių. Šimtą keturiasdešimt padaugint iš dvylikos; burnoje telkėsi tirštos gleivės; keturiskart dvylika bus keturiasdešimt aštuoni. Balsu angliškai pratarė: „Dieve mano, gražumėlis“, – tūkstantis du šimtai, tūkstantis šeši šimtai aštuoniasdešimt. Nusispjovė, miglotai susidomėjęs nužvelgė merginą „Generolo Obregono“ pirmagalyje: daili liekna figūra, o jos paprastai būna tokios drūtos, akys rudos – na, žinoma; ir auksinio danties žvilgesys – būtinai; bet tas gaivumas, jaunumas... Tūkstantis šeši šimtai aštuoniasdešimt butelių, pesas už butelį.

Kažkas angliškai šnibžtelėjo:

– Ką sakėte?

Ponas Tenčas atsisuko.

– Jūs anglas? – su nuostaba paklausė, bet išvydęs apvalainą, sukritusį, trijų dienų barzdos nutamsintą veidą klausimą pakeitė: – Kalbate angliškai?

– Taip, – atsakė vyriškis, šiek tiek kalbą angliškai. Jis nejudėdamas stovėjo šešėlyje – mažas žmogus, apsirengęs palaikiu miestišku kostiumu, su nedideliu portfeliu rankoje. Po pažastimi buvo pasikišęs romaną; kyšojo rėksmingai nuspalvintos meilės scenos kraštelis.

– Atsiprašau, – tarė jis. – Ką tik pamaniau, kad kreipiatės į mane.

* „Moktesumos alus“ (isp.).

Išsprogusiom akim, jis skleidė kažkokį neužtikrintą linksnumą, tarytum vienas švęstų gimtadienį.

Ponas Tenčas atsikrenkštė.

– Ką aš sakiau?

Neįstengė ničnieko prisiminti.

– Sakėte Dieve mano gražumėlis.

– Ir ką aš turėjau galvoje? – jis spoksojo aukštyn, į negailastingą dangų. Ten kybojo grifas, stebėtojas. – Ką? A, manau, tik merginą. Nedažnai čia pamatai gražų padarėlį. Kad būtų į ką pažiūrėti – tai tik viena kita per metus.

– Ji visai jaunutė.

– Ai ne, neturiu jokių ketinimų, – pavargusiu balsu tarė ponas Tenčas. – Galima juk vyrui pasižiūrėti. Penkiolika metų gyvenu vienas.

– Šičia?

– Netoliese.

Jiedu nutilo; laikas ėjo, muitinės pastato šešėlis pasistūmėjo keliais coliais artyn upės; truputį pasislinko peslys, nelyginant juoda laikrodžio rodyklė.

– Atvykote *juo*? – paklausė ponas Tenčas.

– Ne.

– Iškeliausite juo?

Regis, mažasis žmogus buvo linkęs klausimo išvengti, bet tada, lyg privalėdamas pasiaiškinti, tarstelėjo:

– Tik dairausi. Tikiuosi, jis netrukus plauks?

– Į Vera Krusą, – atsakė ponas Tenčas. – Po keleto valandų.

– Niekur nestoja?

– Kurgi galėtų sustoti? O kaip jūs čia patekote? – pasiteiravo.
Nepažįstamasis miglotai atsakė:

– Kateriu.

– Turite plantaciją, a?

– Ne.

– Smagu išgirsti anglišką šnektą, – pasakė ponas Tenčas. –
Ar pats pramokote Valstijose?

Žmogus patvirtino. Nebuvo labai kalbus.

– O kaip norėčiau, – tarė ponas Tenčas, – dabar ten būti. –
Patylom baugščiai pridūrė: – Gal kartais, na, gal šitame savo
portfelyje turite gėrimo? Kai kurie jūsiškiai šiek tiek parsiga-
bena – pažinojau vieną kitą – medicininiais tikslais.

– Tik vaistų, – atsakė žmogus.

– Jūs gydytojas?

Paraudusios akys šnairom pažvelgė į poną Tenčą.

– Jūs mane turbūt pavadintumėte... šundaktariu?

– Patentuoti vaistai? Gyvenk ir leisk gyvent kitiems, – pa-
sakė ponas Tenčas.

– O *jūs* plaukiate?

– Ne, aš čia atėjau... na, tiek to, juk nesvarbu. – Jis prisidėjo
ranką prie pilvo ir tarė: – Ar neturite kokių vaistų, gal ką turite,
nuo... ak, velnias. Nežinau nuo ko. Čia per tą prakeiktą šalį.
Negalite manęs nuo jos pagydyti. Niekas negali.

– Norite vykti namo?

– Namu, – pasakė ponas Tenčas, – čia mano namai. Ar

žinote, kiek vertas pesas Meksike? Keturi lygu doleris. Keturi.
O Dieve. *Ora pro nobis**.

– Jūs katalikas?

– Ne, ne. Tai tik posakis. Nieko panašaus netikiu. – Ne vietoje pridūrė: – Šiaip ar taip, per karšta.

– Man turbūt reikėtų kur nors prisėsti.

– Prašom pas mane, – pasiūlė ponas Tenčas. – Turiu atliekamą hamaką. Dar keletą valandų laivas nepajudės – jei norite pažiūrėti, kaip jis išplaukia.

Nepažįstamasis tarė:

– Tikėjau su kai kuo susitikti. Jo vardas Lopesas.

– O, jį nušovė prieš kelias savaites, – pasakė ponas Tenčas.

– Užmušė?

– Žinote, kaip čia būna. Jūsų draugas?

– Ne, ne, – skubiai užprotestavo žmogus. – Tik draugo draugas.

– Ką gi, štai kaip yra, – pasakė ponas Tenčas. Vėl sukaupęs tulžį išspjovė į negailestingą saulėkaitą. – Pasak jų, jis padėdavęs... na, nepageidaujamiems asmenims... žodžiu, pasprukti. Jo mergaitė dabar gyvena su policijos viršininku.

– Jo mergaitė? Norite pasakyti, dukterė?

– Nebuvo vedęs. Turėjau omenyje merginą, su kuria jis gyveno. – Poną Tenčą staiga nustebino nepažįstamojo veido išraiška. Pakartojo: – Žinote, kaip čia būna. – Pažvelgė kiton

* Melski už mus (lot.).

pusėn, į „Generolą Obregoną“. – Ji gana gražutė. Be abejo, po poros metų niekuo nebesiskirs nuo visų kitų. Storų kvaišų. O Dieve, norėčiau išgerti. *Ora pro nobis*.

– Turiu truputį brendžio, – pasakė nepažįstamasis.

Ponas Tenčas griežtai jį nužvelgė.

– Kur?

Sukritęs žmogutis ranka pabraukė per šlaunį – galbūt mėgindamas užčiuopti savo keisto nervingo linksmumo šaltinį. Ponas Tenčas sugriebė jį už riešo.

– Atsargiai, – tarė. – Ne čia. – Nukreipė žvilgsnį iš po šešėlio uždangos: sargybinis snaudė, sėdėdamas ant tuščios dėžės, šalia pasidėjęs šautuvą. – Eime pas mane, – pakvietė ponas Tenčas.

– Ketinau, – apgailestaudamas pasakė mažasis žmogus, – tik pažiūrėti, kaip išplauks.

– Ai, dar praeis kelios valandos, – vėl jį patikino ponas Tenčas.

– Kelios valandos? Ar jūs tuo tikras? Saulėje baisiai karšta.

– Eime verčiau namo.

Namo: šiuo žodžiu paprastai buvo nurodoma į keturias sienas, tarp kurių miegama. Namų čia niekada nebuvo. Jie leidosi per mažą įkaitusią turgaus aikštę, kur stovėjo nuo drėgmės pažaliavęs velionis generolas ir po palmėmis glaudėsi gazuotų gėrimų kioskai. Namai lyg spalvotas atvirukas gulėjo ant kitų atvirukų šūsnies: perversk krūvelę ir rasi Notingamą, Londono priemiesčius, įsiterpusį Sautendo vaizdelį. Pirmasis pono Tenčo prisiminimas, – jo tėvas irgi buvo dantų gydytojas, – kaip rado šiukšlių dėžėje išmestą gipsinę formą, grubią

žiojinčią bedantę molinę burną, tarsi kokio Dorsete iškasto radinio, neandertaliečio ar pitekantropo. Tai buvo jo mėgstamiausias žaisliukas; jie mėgino jį sugundyti „Meccano“ konstruktoriais, bet kirto likimo smūgis. Vaikystėje neišvengiamai ateina akimirka, kai prasiveria durys ir pro jas įžengia ateitis. Karštas drėgnas upės uostas ir grifai lindėjo šiukšliadėžėje, ir jis juos ištraukė. Turėtume būti dėkingi, kad nematome siaubų ir nuosmukių, išsibarsčiusių aplink mūsų vaikystę, spintose ir lentynose, visur kur.

Gatvės nebuvo grįstos; per liūčių sezonus kaimas (iš tiesų tai tebuvo kaimas) prasmėgdavo purvynėje. Dabar žemė po kojomis buvo kieta kaip akmuo. Du vyrai tylomis ėjo pro kirpyklas ir dantų gydytojų kabinetus; grifai ant stogų atrodė patenkinti, lyg naminiai paukščiai – blusinėjosi po plačiais dulkėtais sparnais, ieškodami parazitų.

– Atleiskit, – tarė ponas Tenčas, stabtelėjęs prie medinės vienaaukštės trobelės su veranda, kurioje kabėjo hamakas. Trobelė buvo kiek didesnė už kitas siauroje gatvelėje, besibaigiančioje už poros šimtų jardų pelkėje. Nervingai pasiūlė: – Gal norėtumėte pasižvalgyti? Nenoriu girtis, bet čia esu pats geriausias dantų gydytojas. Vieta nėra bloga. Kaip kitos vietos. – Pasiidžiavimas jo balse svyravo tarsi netvirtai įsišaknijęs augalas.

Pirmas įėjęs, užrakino už savęs duris ir vedė vidun, per valgomąjį, kur abipus tuščio stalo stovėjo du supamieji krės-lai, žibalinė lempa, keli senų amerikietišku laikraščių egzemplioriai, bufetas.

Romano „Galybė ir garbė“ siužetas nuo pirmų puslapių prikausto skaitytojo dėmesį. Veiksmas vyksta Meksikos valstijoje, kurioje po revoliucijos visiškai uždrausta religija. Revoliucinės valdžios leitenantas laiko garbės reikalu pagauti ir viešai sušaudyti paskutinį kunigą. Tačiau ne tik netikėti siužeto vingiai neleidžia padėti knygos į šalį. Svarbiausi romane yra žmonių santykiai, jų išpažįstamos vertybės, pats žmoniškumas. Ką reiškia mylėti žmones, kaip atskirti gerą žmogų nuo niekam tikusio, jei beveik šventasis laiko save baisiu nusidėjėliu, o paskutinis niekšas yra įsitikinęs esąs doras žmogus? Palaipsniui atsiskleidžianti asmenybės vertė skatina mąstyti apie gyvenimą, suteikia jėgų ir vilties.

Grahamas Greene'as (1904–1991) yra vienas žymiausių anglų rašytojų. Jis parašė daugiau kaip dvidešimt romanų, kurių šeši yra išversti į lietuvių kalbą. Pagal jo kūrinius pastatyta nemažai filmų. Lietuvių skaitytojams gerai pažįstama viena garsiausių autoriaus knygų „Tykusis amerikietis“.

www.sofoklis.lt

9 786094 441141